

МО ЯНЬ

ЧЕРВОНИЙ ГАОЛЯН: ІСТОРІЯ ОДНОГО РОДУ

РОМАН

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2015

Переднє слово

Ця книга є тактовною спробою скликати душі героїв і невинно загиблих, що витають над безмежно-червоними полями гаоляну на моїй батьківщині. Я — ваш недолугий нащадок. Я ладен вирвати своє чорне, мов засолене в соєвому соусі, серце й покряти його на шматки, розкласти ті шматки у три миски й поставити їх на гаолянових полях. Припадiть же до них і їжте його! Їжте!

Розділ I

ЧЕРВОНИЙ ГАОЛЯН

1

1939 року, 9-го дня 8-го місяця за старим календарем, мій батько (цей нащадок розбійника), якому було трохи більше 14 років, пішов разом із легендарною командою героїв Юя Чжаньао, що згодом стане відомою по всій країні, улаштувати засідку на автомобільну колону ворогів на Цзяопінському шосе. Бабуся, накинувши теплу куртку, пішла проваджати їх аж до кінця села, поки командувач Юй не сказав їй:

— Зупинись!

Тоді бабуся зупинилась. Вона сказала моєму батькові:

— Доугуаню, слухайся свого названого батька!

Батько нічого не відповів, але дивлячись на високу статуру бабусі й вдихаючи теплу пару, що йшла від її куртки, раптом відчув пронизливий холод. У нього всередині відбулась боротьба, аж забурчало в животі. Командувач Юй злегка лягнув батька по голові й сказав:

— Ходімо, названий синку!

Небо й земля перемішались, усе навколо втратило чіткі обриси, безладні кроки членів команди чутно було уже десь

іздалеку. У батька перед очима висіла біло-блакитна запона туману, тож він міг тільки чути кроки людей, але не бачив ні обрисів, ні тіні загону. Батько міцно тримався за край одягу командувача Юя й швидко дріботів ногами. Бабуся при цьому була схожа на берег, який віддалявся, а туман — на відкрите море, води якого бурхливо накочувались усе ближче, тож батько тримався за командувача Юя так, ніби за борт човна.

Отак мій майбутній батько ступив назустріч своєму зеленому могильному каменю, який без жодного ієрогліфа височіє отам, на червоних гаолянових полях. На його могилі шелестить суха трава, а якось туди забрів хлопчик без штанів, що привів білосніжного цапа попастись. Поки цап смикав собі травичку на могилі, хлопчик помочився на камінь, після чого на весь голос загорлав: «Гаолян почервонів — японці прийшли, готуйте, землячки, рушниці та гармати!»

Дехто вважає, що тим хлопчиком був я, але я не знаю точно. Колись я гаряче любив своє Північно-східне селище в повіті Гаомі і водночас ненавидів до нестями, однак коли виріс і почав старанно вивчати марксизм, то нарешті зрозумів: Гаомі, без сумніву, — це найкрасивіше і найпотворніше на землі місце, найбільш брудне і найбільш святе, тут живуть і видатні герої, і найбільші покидьки, тут завзято уміють пити горілку і найніжніше вміють кохати. Усі односельці мого батька, які мешкали на цьому клаптику землі, харчувались гаолянном, тож щороку висівали його у великій кількості. Глибокої осені, на 8-му місяці, безмежні гаолянові поля чер-

воніли, перетворюючись неначе на неосяжне море крові, гаолян то щільною стіною блищав на сонці, то схиляв свої стебла, мов утомлена жінка; у гаоляні часом шумувало кохання. Віяв холодний осінній вітер, яскраво світило сонце, і по небу кольору синьої черепиці пливли огрядні хмари, й по гаоляну ковзали їхні фіолетово-червоні тіні. Між стеблами гаоляну сновигали купками люди з обличчями блідо-червоного кольору, і десятки років для них минали, мов один день. Тут убивали людей і перевозили товари, щиро віддячуючи країні, і кожен акт мужнього й патетичного «балетного дійства», яке вони розігрували, змушує нас, недолугих нащадків, відчувати свою мізерність порівняно з ними, тож разом із прогресом я чітко відчуваю й деградацію людей.

Покинувши село, загін посунув вузьким путівцем, тож до звуку людських кроків доєднався шелест трави, що росла обабіч путівця. Туман був напрочуд густий і мінливий. Рясні дрібні краплинки води на батьковому обличчі стікали великими струмками, пасмо батькового волосся прилипло до голови. Щодо слабкого запаху м'яти й гіркувато-терпкуватого й солодкавого запаху стиглого гаоляну з полів обіруч, то батько давно звик і не вважав за дивину. Однак під час цього маршу в тумані він відчув ще якийсь невідомий солодкий, аж смердючий запах — десь на межі між жовтим і червоним. Цей запах невиразно долинав крізь запахи м'яти й гаоляну і викликав з глибини душі якийсь дуже віддалений спогад.

Через сім днів по тому, 15-го числа 8-го місяця за місячним календарем, прийшло Свято середини осені. Ясний

місяць колесом котився на небі, а на землі скрізь тихо шумував гаолян, вмочаючи свої колоски в місячне сяйво, й виблискував, ніби облитий ртуттю. Серед покремсаних місячних тіней мій батько відчув устократ потужніший, ніж тепер, усе той же солодкаво-смердючий запах. Командувач Юй вів його за руку гаоляновим полем, на якому лежали безладно один на одному понад триста трупів його односельців, а свіжа кров, що текла з них, глибоко просочувала гаолян, так що чорна земля під ним перетворилася на грузьке місиво, з якого вони ледве витягали ноги. Вони задихалися від солодкаво-смердючого запаху, а собаки — ціла зграя — прибігли поживитись людським м'ясом і спокійно чекали на полі, хижо поблискуючи очима на батька та командувача Юя. Юй витягнув рушницю «маузер», пролунав постріл, і пара собачих очей згасла; ще один постріл — і згасла ще одна пара собачих очей. Зграя злякано розбіглася й сіла віддалік, завиваючи й жадібно дивлячись на мертві тіла. Солодкаво-смердючий запах ставав усе сильніший, і командувач Юй люто вигукнув:

— Японські собаки! Покидьки!

Він розстріляв на собак усі патрони, й ті розбіглися геть, слід їх прохолонув. Тоді командувач Юй кивнув батькові:

— Ходімо, синку!

І вони, старий і малий, підставивши обличчя місячному сяйву, пішли у глиб гаоляну. Батькова душа просякла тим солодкаво-смердючим запахом, що поширювався полем; згодом, у ще жорстокіші часи, цей запах завжди переслідуватиме його.